

Digitális Krónika

a digitális ökoszisztéma által kínált nemzetközi jó gyakorlatok az egyéni, társadalmi és gazdasági jólét elősegítésére

II. évfolyam 15. szám: 2021. szeptember 22.

Tartalomjegyzék

I. 7 nap – 7 digitális válasz	2
Spanyolország.....	2
Egyesült Királyság.....	2
Amerikai Egyesült Államok (USA)	2
Németország, globális	2
Amerikai Egyesült Államok (USA)	3
Észtország, Európai Unió	3
Globális.....	3
II. Körkép – Digitális logisztikai innovációk alkalmazási esetei	4
III. Fókuszban	9
AZ ADATBÁZISOK JOGI ÖLTALMÁNAK DILEMMÁJA: a sui generis oltalom hatályban tartható, tartandó-e hosszú távon?	9
IV. A Digitalizációs hírek Európából.....	14
V. Mit olvassunk? – OECD digitalizációs szakirodalmi ajánló.....	15

I. 7 nap – 7 digitális válasz

Spanyolország

A Vodafone és a CATEC – a spanyol Gazdasági és Üzleti Minisztérium által támogatott projekt keretein belül – [elsőként hajtott végre olyan 5G-vezérelt drónrepülést, amely során a kommunikációra az alacsony, 700 MHz-es frekvencián került sor](#). A légi jármű kis magasságon repült, eközben nagyfelbontású (HD) mozgóképet is közvetített; ugyanakkor mind az irányítása, mind a repülési paraméterek folyamatos ellenőrzése az 5G hálózaton keresztül valósult meg. A kísérlet igazolta, hogy az 5G technológia nem csak az urbanizált területeken megkerülhetetlen a hosszabb távú pilóta nélküli repülések pontos végrehajtásához: az alacsony hullámsávban működő megoldás a városokon kívül is jól vizsgázott.

Egyesült Királyság

A DCIA-projekt célja, hogy segítse a mobilszolgáltatókat abban, hogy hatékonyabban és könnyebben használhassák a meglévő városi infrastruktúrát a mobilhálózat-fejlesztéseikhez – így járulva hozzá az új generációs 5G-technológia gyorsabb terjedéséhez. A kezdeményezés egy újabb példája annak a számos intézkedésnek az Egyesült Királyságban, amelyek fő célja a mobilhálózat-fejlesztés különböző akadályainak lebontása. A [4 millió fontos projekt keretében olyan digitálisvagyonsmenedzsment platformokat hoznak létre](#), amelyek segítségével az önkormányzatok hatékonyabban oszthatják meg a távközlési cégekkel azokat az információkat, adatokat, amelyek elősegítik az 5G-antennák és más eszközök költséghatékony telepítését a meglévő építményekre, így többek között buszmegállókra, villanyoszlopokra.

Amerikai Egyesült Államok (USA)

Boston városa [chatbot-szolgáltatással kiegészített élelmiszerelosztás-támogató platformot hozott létre](#): a lakosok nyolc különböző nyelven, rövid szöveges üzenetekkel (tehát internetkapcsolat nélkül is) kommunikálhatnak a rendszerrel a rászorulókat segítő ún. élelmiszerbankokkal kapcsolatos valamennyi témában. A chat-alapú információ-szolgáltatással kapcsolatban nagyon kedvezőek a személyes tapasztalatok, a megoldás nagy mértékben segíti a készletek megfelelő elosztását. A város továbbá egy új élelmiszer-adományozási felületet is bejelentett, ezzel is ösztönözve a közösségi hozzájárulást, és csökkentve az ételpazarlást.

Németország, globális

A [Jobrobot.de](#) álláskereső portálon jelenleg is több mint 44 ezer betöltetlen fejlesztői álláshely van, a német vállalatoknak átlagosan fél évre van szükségük egy programozói pozíció betöltéséhez; világszinten hasonló a helyzet, óriási a kereslet a speciális informatikai tudásra. A kialakult helyzetre reagálva [a vállalatok ugyanakkor egyre inkább „civilekkel”, azaz nem szakemberekkel próbálják pótolni a munkaerőhiány egy részét](#): low-code, vagy no-code alkalmazásokkal ugyanis olyanok

is elboldogulnak, akik nem tanultak programozni. Ezekon a platformokon jellemzően egyszerűen, felhasználóbarát módon készíthetők alapszintű feladatokat végrehajtani képes programcskák: egy felmérés szerint az országban már 300 ezer felhasználó „kódot” ilyen módon, de a német vállalatok teljes potenciálja eléri az 1,8 millió low-code álláshelyet.

Amerikai Egyesült Államok (USA)

Az [Intézet a Közösségi Média Újraindításáért](#) (IRSM) a Harvard Egyetem Internet és Társadalom Berkman Klein Központjának (BKCS) három évre létrejött kezdeményezése, amelynek [célja, hogy hozzájáruljon a közösségi média legfontosabb problémáinak kezeléséhez, és ezen keresztül a teljes iparág megújulásához](#) – nem vitatva ugyanakkor az online platformok olyan előnyeit, mint hogy óriási tudáshoz, információhalmazhoz nyújtanak hozzáférést, és értékes közösségeket is építenek. A 2 millió dollárral gazdálkodó szervezet segíti a különböző érintettek, résztvevők, így főként iparági, kormányzati, civil, és a tudományos élet szereplői közötti párbeszédet, valamint többek között összetett kutatási, programozási és oktatási projektek rendszerét dolgozza ki a digitális közösségi terek átfogó „újraindítása” érdekében.

Észtország, Európai Unió

Az észt vállalkozási és információ-technológiai miniszter javaslata alapján csak [úgy lennének kezelhetők a digitális fenyegetések, ha a NATO finanszírozásához hasonló kiberbiztonsági kötelezettség-vállalási rezsím kerülne bevezetésre](#) a magán- és közszféra számára. A tárcavezető álláspontja szerint annak ellenére ugyanis, hogy több uniós kezdeményezés is jelen van a területen (pl. az uniós kiberbiztonsági jogszabály), az intézkedéseknek csak akkor lesz valódi hatása, ha azok költségvetése jelentős megnövelésre kerül. A tallinni csúcstalálkozón vegyesen fogadták a javaslatot: a részt vevő miniszterek egy része egyetértett, mások összetettebb megoldást, így például a beavatkozások észszerűségének javítását, és a gyors információcserét célzó intézkedéseket sürgettek.

Globális

Szakértők szerint egyre sürgetőbb a mesterséges intelligencia globális, nemzetközi felügyeletének megteremtése: egy [olyan szupranacionális testület felállítására van szükség, amely iránymutatást ad a kormányoknak a kvantumtechnológiai biztonságos és etikus fejlesztésével kapcsolatban](#). A technológia ugyanis egyrésztől ígéretes, olyan számítási problémákra is megoldást kínálhat, amelyek a jelenlegi eszközökkel és módszerekkel csak korlátoltan, vagy nem is kezelhetők. Az éremnek ugyanakkor másik oldala is van, a kvantumszámítástechnika segítségével pl. valóban feltörhetetlen kommunikációs csatornák is létrehozhatók, aminek óriási biztonsági kockázata lehet: a globális etikai keretek lefektetése tehát időszerű, amelyhez feltétlenül szükséges a széles körű együttműködés.

DIGITÁLIS KISOKOS

Mi is az a chatbot?

A *chatbotok* olyan **szoftveres megoldások**, amelyek jellemzően online módon folytatnak írásbeli kommunikációt a felhasználókkal, ügyfelekkel – gyakorlatilag teljesen gépi, **emberi munkaerőt mellőző ügyfélszolgálatként**, vagy digitális információs pultként működve.

A megoldás a webáruházak, online szolgáltatók, de mára hivatalok, hatóságok fontos kommunikációs eszközévé is vált: a digitális asszisztensek **költséghatékonyan**, egyszerre tudnak kezelni nagy számú megkeresést, és éjjel-nappal munkára foghatók. Az alapszintű chatbotok egyszerűbb kérdések feldolgozására és megválaszolására képesek (pl. "Mikor szállítják ki a rendelésemet?"), míg **a fejlettebb megoldások gépi tanulást és mesterséges intelligenciát használnak**, és összetett megkereséseket is képesek kezelni.

Az algoritmusok sokszor a szóhasználatra, a nyelvi fordulatok változatosságára is figyelmet fordítanak, ezért sokaknak fel sem tűnik, hogy nem is emberrel, hanem egy géppel beszélgetnek.

Attól sem kell tartanunk, ha a szoftver nem érti meg, hogy mit szeretnénk, vagy nem tud segíteni – ilyenkor ugyanis átad minket egy hús-vér ügyintézőnek.

II. Körkép – Digitális logisztikai innovációk alkalmazási esetei

A logisztika és az innováció

A logisztika az előrelátás és a reális gondolkodás tudománya. A legfontosabb mozgatórugója a folyamatok tervezése, szervezése, irányítása és ellenőrzése. A logisztika valahol ott született meg, amikor az első emberek egyike elgondolkodott az elejtett zsákmány vagy az összegyűjtött élelem mellett. A megszerzett javak megőrzése és mozgatása alapvető kihívások elé állította ősrészt, aki ezekre a megmérettetésekre logikus válaszokat adott. Olyan kérdéseket fogalmazott meg, majd ezek alapján olyan lépéseket tett, melyek az aktuális állapothoz képest megkönnyítette és fejlesztette a helyzetét. Azaz logisztikussá vált és egyben a fejlődés, az innováció útjára is lépett.

Ősrészt feltette azokat az alapvető kérdéseket, melyek a mai modern logisztika meghatározásában is megtalálhatóak: Mit? Hová? Kinek? Hogyan? Mikorra? És

a megfelelő kérdésekre hasznos válaszok születtek: a megfelelő dolgot (zsákmány), a megfelelő helyre (barlang), a megfelelő felhasználónak (törzs), a megfelelő módon (még ehetően), a megfelelő időre (amilyen gyorsan csak lehet). És már működött is a logisztika...

Napjainkban úgy tekintünk a logisztikára mint [anyagok](#), [információk](#), személyek és [energia](#) ellátási [rendszeren](#) belüli és közötti áramlásának tervezésére, szervezésére, irányítására, ellenőrzésére vonatkozó rendszerszemléletre és gyakorlati eljárási módszerre. A logisztika elválaszthatatlan része továbbá az anyagáramlások optimalizálása és az ehhez szükséges erőforrások biztosítása és koordinálása.

Együttműködés

A feladat nehéz és a megoldására az első és alapvető válasz a társak bevonása, a közös munkavégzés volt. Így már lehetségessé vált a munkamegosztás, a feladatok felbontása és képességek szerinti felosztása. Együtt minden könnyebb és ami még fontosabb, hatékonyabb.

A mai modern logisztikában kiemelt hangsúly kerül a folyamatokban résztvevő szereplők együttműködésére. Jelenleg a logisztika eljutott arra a szintre, mikor a vonatkozó folyamatok már nem csak valós emberek, hanem internetes hálózatba kötött, egyértelműen azonosítható digitális eszközök között is zajlanak. Ez a dolgok internete, azaz az IoT (Internet of Things) technológia, ahol az eszközök a szenzoros érzékelésen alapuló módszereket felhasználva képesek adatokat gyűjteni és azokat egy digitális hálózaton keresztül más hasonló eszközök vagy hálózatok irányába kommunikálni. Jelenleg több mint 30 milliárd működő eszköz is lehet világszerte, amelyek száma folyamatosan növekszik. Becslések szerint 5 éven belül a működő IoT eszközök száma globálisan meghaladhatja a 100 milliárdot.

Tervezés és eszközhasználat

Ahhoz, hogy a közös munkavégzés hatékony is legyen, szükség volt a strukturált előre gondolkodásra. Megszületett a logisztikai tervezés. És ha már működött a közös munkavégzés és annak megosztása, valamint ezen folyamatok végrehajtása már egy előre meghatározott cél érdekében, rendezett módon történt, ősünk elgondolkodott azon, hogyan lehetne könnyíteni a munkán. Eszközöket készített, használt és fejlesztett.

Napjainkban már nem a gépesített anyagmozgatáson, hanem ezen munkafolyamatok teljeskörű automatizálásán van a hangsúly. Az automata anyagmozgató berendezések az emberi tényező kizárásával, definiált területen képesek mozogni úgy, hogy a közben felmerülő akadályokat érzékelik és kikerülik. Autonóm módon közlekednek az előre beprogramozott térkép alapján és képesek információk gyűjtésére és megosztására is. A technológiai fejlődésnek hála egyes anyagmozgatási technológiák már alkalmasak arra is, hogy valós idejű, helymeghatározáson alapuló megoldások használatával képesek legyenek a meghatározott térben mozgó bármilyen objektumot (árut, gépet vagy embert) automatizált módon azonosítani. Az

összegyűjtött adatok alapján a vonatkozó folyamatlépések elemezhetővé és optimalizálhatóvá, illetve ténylegesen irányíthatóvá válnak.

Azonosítás és jelöléstechnika

A tervszerűen és közösen végzett tevékenység indokolta a zsákmányolt jószágnak a folyamatban résztvevők közötti pontos és előre meghatározott felosztását. De kinek mi és mennyi jut? A későbbi viták elkerülése végett logisztikus ősünk úgy gondolta, hogy hasznos lenne a megszerzett javakat valahogy egyértelműen azonosítani. És ezt meg is tette! Megkülönböztetett és jelölni kezdett, így létre hozta az áruazonosítást.

Akkor tudjuk a logisztikai folyamatokban szereplő árukat, termékeket leghatékonyabban kezelni, ha azokat minden időben, tévedésmentesen és a lehető leggyorsabban tudjuk azonosítani és szükség esetén nyomon követni. A raktári/logisztikai azonosításban emberi tényező mellőzésével és/vagy a szükséges minimumra való redukálásával, azaz automatikus azonosítási technológiák használatával érhetjük el a maximális hatékonyságot. A technológiai fejlődésnek és a digitalizációnak köszönhetően a logisztika folyamataiban egyre nagyobb szerepet kapott a termékazonosítás, illetve nyomon követés. A digitalizált termékazonosító rendszerek hozzájárulhatnak a szállítási határidők rövidítéséhez, az átfutási idők csökkentéséhez, a rendelkezésre álló kapacitások optimális kihasználásához, a készletszintek optimalizálásához, valamint a minőség javításához. Jelenleg a legelterjedtebb automatikus azonosítási módszerek a vonalkód, illetve a rádió frekvencia alapú (Radio Frequency IDentification) technológiákon alapulnak.

- A vonalkód alapú azonosítási technológia esettén az adatok bevitele optikai úton történik, valamely nyomtatási eljárással létrehozott kód direkt módon történő leolvasásával.
- Az RFID technológia lényege a rádiófrekvenciás adó-vevő egység kommunikációja a megfigyelt objektumokon elhelyezett RFID tag-gel.

Az adat és a rendszer

Őslogisztikus elődünk szembesült a problémával, mely a szervezett munkavégzés és az annak során keletkezett adatok kezelése és tárolása jelentett. A folyamatok során adatok képződtek, melyek kezelése, tárolása, feldolgozása és a megfelelő helyen és időben történő prezentálása több esetben fontosabbá vált, mint maga a termék. Az őslasztika fontos szerepet játszott a tudomány megszületésében.

Általánosan elfogadott az a vélemény, hogy az adat jelenleg talán a világlegértékesebb árucikke. A folyamatok működése során a digitális rendszerekben keletkező, ezen folyamatok működéséhez és működtetéséhez eleve szükséges adatok összegyűjthetőek, kezelhetőek és elemezhetőek és az ezekből az elemzésekből nyert információk, trendanalízisek és piaci előrejelzések rámutatnak a potenciális lehetőségekre, várható veszélyekre, meghatározva így a fejlesztések vagy a vállalatok ellátási lánc fejlesztéseinek az irányát. A célirányos és tervezett piaci

jelenlét, az új trendek azonosításán és elfogadásán alapuló jövőépítés jelentős hatékonyság növelő tényezők lehetnek, segítenek a piaci pozíció megtartásában vagy az előre lépésben, így a versenyelőny megszerzésének letéteményesei. A technológiafejlesztések és a digitalizáció soha nem látott szintre emeli a logisztikai rendszerekben keletkező adatok mennyiségét. A logisztika, a logisztikai piacon szereplők pedig különösen adatgazdag környezetben működnek. Ezen adatok gyűjtése, kezelése és értelmezése nagy kihívás és jelentős fejlesztési potenciál. Azonban a keletkezett adatok csak akkor jelentenek tényleges értéket, ha valóban és teljes terjedelemben felhasználásra kerülnek, valamint nem veszítik el az aktualitásukat. Fontos, hogy ez az adatok biztonságos kezelését szem előtt tartva, ténylegesen megtörténjen. A jelentősen és magasan digitalizált folyamatokkal rendelkező logisztikai szolgáltatóknál és ellátásilánc-szervezetnél az adatok elemzése ma már stratégiai prioritás. Az intelligens elemzési technikák, illetve a várható trendek előrejelzése ezen szervezetek információkezelési stratégiájának alaprészt képezik.

Az integrált vezérlő/irányító rendszerek, az informatikai hálózatok és az adatkapcsolati rendszerek önmagunkban is kiemelkedő mennyiségű adatot generálnak. Ha hozzávesszük ehhez korunk folyamatban lévő ipari forradalma, azaz az Ipar 4.0 adta megoldások és technológiák további adatbányászati és adatkezelési lehetőségeit úgymint:

- szenzor technológia,
- a robotika és önvezérlő járművek,
- a valós idejű helymeghatározás,
- az internet kapcsolattal rendelkező eszközök,
- a Big Data analízis,
- a mesterséges intelligencia és kiterjesztett valóság,

akkor látszik, hogy a keletkező, digitalizált formában rendelkezésre álló adatok mennyisége és diverzifikáltsága rendkívüli mértékű és ezen trend folyamatos növekedése várható. Vállalati oldalról a logisztikai folyamatok során keletkező jelentős mennyiségű adat hatékony kezelésére és felhasználására a mesterséges intelligencián és a gépi tanuláson alapuló digitális tervezési, valamint szimulációs rendszerek jelenthetnek megoldást. A logisztikai folyamatok digitalizációja során keletkezett részletes és rendkívül összetett adatállományok további hasznosítását jelenti az adatbázisok létrehozásának lehetősége. A folyamatosan frissülő és naprakészen rendelkezésre álló adathalmazok mérhető és a konkrétumok szintjén is összehasonlítható információkat tartalmazó adatbázisok létrehozását indokolja. Ezen adatbázisok tárolják és dinamikusan szűrhető, paraméterezhető lekérdezési eszközökkel, akár egy adott időszakra vagy időpontra vonatkozóan képesek az adatokat a döntéshozóknak vagy az operatív szakembereknek megfelelő módon és bontásban biztosítani.

Fejlődés: Környezettudatosság és fenntarthatóság

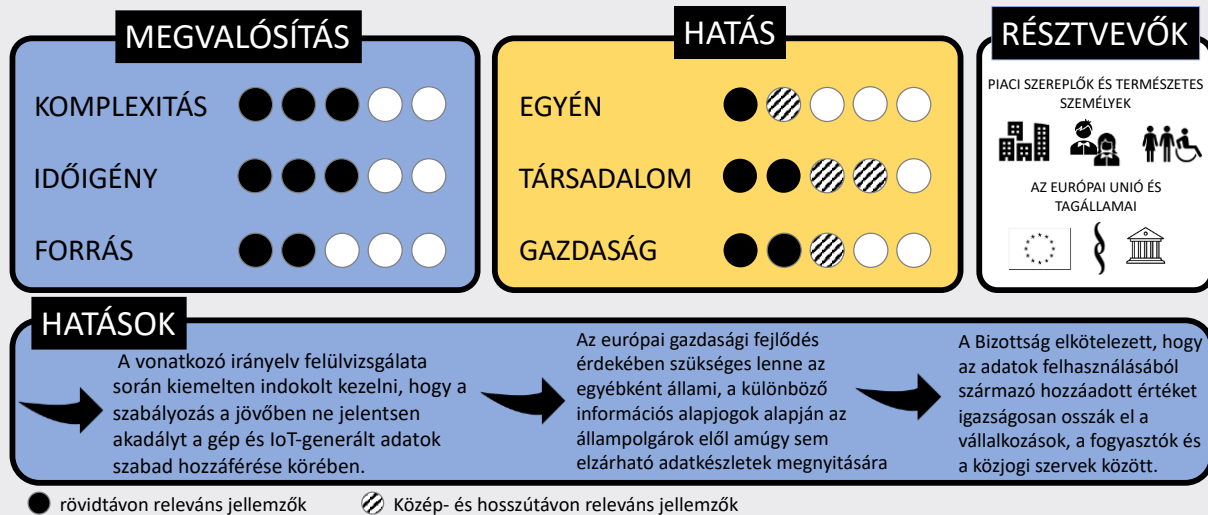
Most már, hogy ősünk minden lényeges problémát megoldott, a logisztikai rendszer rendben működött. De az alkotó nem pihenhetett! Egy rendszer nem működik magától, azt fenntartani és működtetni kell! Őseinknek még nem volt prioritás a környezettudatosság, minden folyamatot a hatékonyságnak rendelt alá. És több esetben ennek kamatostól fizette meg az árát...

Fenntarthatóság: a kialakított rendszerek fenntartható, környezettudatos és költséghatékony üzemeltetése kikerülhetetlen feladat, ha el akarjuk kerülni az innováción alapuló digitális fejlesztések bevezetését követő, óhatatlanul bekövetkező visszarendeződéseket. A folyamatok skálázhatósága és így mérhetővé tétele, az értékeléshez szükséges, az adott tevékenységre reflektáló teljesítménymutató mérőszámok (KPI) meghatározása és ezzel együtt a beszámolókon alapuló, projektmenedzsment-szemléletű folyamatszabályozási módszerek a fenntarthatóság szempontjából fontos része kell legyen minden bevezetett digitalizációs intézkedésnek.

Környezettudatosság: a felsorolt digitális technológiai újdonságok mind segítenek abban, hogy az egyes vállalatok csökkentsék a működésük során jelentkező negatív környezeti terhelést. Annak a ténynek a felismerése, hogy a felelősségteljes, környezettudatos és egyben fenntartható működés a logisztikai folyamatokba is szervesen beépíthető, fontos lépés a „zöld logisztika” kialakításában.

III. Fókuszban

AZ ADATBÁZISOK JOGI OLTALMÁNAK DILEMMÁJA: a sui generis oltalom hatályban tartható, tartandó-e hosszú távon?

A napjainkban zajló digitalizációs forradalom alapját képző adatokból kinyerhető információkkal és adatelemzésekkel mind a döntéshozatali folyamatok, mind az innováció hatékonyabban támogatható, ami a társadalmi és gazdasági viszonyokra is előnyös kihatással van. Az adatok hasznosításában fontos szerepet töltenek be az adatbázisok is, amelyek védelmére különböző hazai és uniós jogszabályok hivatottak, továbbá EU-szinten felmerült ezen rendelkezések felülvizsgálatának szüksége is, annak érdekében, hogy az új igényeket megfelelően szolgálják.

Az adatbázisok jogi védelme

A magyar jogrendben a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Sztj.) részesíti védelemben az adatbázisokat, amelynek hatálya az irodalom, a tudomány és a művészet minden olyan alkotására kiterjed – és ezáltal szerzői jogi védelemben részesíti azokat –, amelyek valamilyen egyéni, eredeti jelleggel bírnak és amelyek, mint szerzői művek, megkülönböztethetők már létező alkotásoktól.¹

Az Sztj. definíciója² alapján az adatbázis egy olyan önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.³

Az Sztj. alapján az adatbázisokkal összefüggésben két különböző típusú, eltérő oltalmú szintet biztosító védelem áll fenn.

¹ Sztj., 1. § (1)-(2) bekezdés

² Sztj., 60/A §

³ Sztj., 60/A. § (1) bekezdés

Gyűjteményes műként akkor részesül szerzői jogi védelemben az adatbázis, amennyiben annak tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése is egyéni vagy eredeti jelleggel rendelkezik.⁴ Egyéni az adatbázis, amennyiben lehetőség van többféle kifejezési technika alkalmazására annak válogatásánál, szerkesztésénél és rendezésénél, és a szerző azt egyéni módon valósítja meg. Az eredetiség akkor áll fenn, hogyha az adatbázist annak létrehozója alkotta és nem más munkáját másolta le.⁵ A törvény a gyűjteményes művek kapcsán kimondja, hogy az alapjait szolgáló tartalmi elemek azonban már nem részesülnek szerzői jogi védelemben.⁶

Az adatbázisokat egy csökkentett, a szerzői jogi védelmet el nem érő, úgynevezett sui generis oltalom is védheti, amennyiben azok tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt (ilyenek tipikusan az automatikusan generált gépi adatok).⁷

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleménye alapján az adatbázis tartalmának megszerzésével kapcsolatban, magára az adatokra, mint egyes tartalmi elemek előállítására történő ráfordítás nem számít bele az adatbázis tartalmának megszerzése érdekében kifejtett ráfordításokba. Az adatbázis ellenőrzése a tartalom rendszeres figyelését, ellenőrzését, frissítését, az adatok pontosságának vagy a tartalom helyességének vizsgálatát jelenti, a tartalom megjelenítésekor pedig a felhasználásra alkalmas állapot megteremtését kell lehetővé tenni. Fontos továbbá, hogy a jelentős ráfordítást nemcsak mennyiségileg, hanem minőségileg is figyelembe kell venni, és mindezeket energia-, munka- és időráfordítás szempontjából is értékelni kell a megítélés során.⁸

Az adatbázis mind szerzői jogi védelemben, mind sui generis oltalomban részesülhet egyszerre, tekintve, hogy ezek nem zárják ki egymást, azonban a legfontosabb különbség, hogy a sui generis és a szerzői jog jogosultja eltérő; a sui generis oltalomnál az adatbázis előállítója, míg a szerzői jogi védelem esetén az adatbázis szerkesztője lesz a jogosult.

A sui generis adatbázis előállítója az a természetes vagy jogi személy lehet, aki konjunktív feltételek mellett egyrészt az adatbázis előállításához szükséges jelentős ráfordításról gondoskodott, másrészt az adatbázis előállítását saját nevében és kockázatára kezdeményezte,⁹ így az sem releváns, hogyha valaki, mint vállalkozó, más megbízásából és költségére hozta létre azt. A kulcstényező tehát az, hogy ki kezdeményezi az adatbázis létrehozatalát és ki viseli annak kockázatait. A sui generis oltalom által biztosított védelem az adatbázis teljes tartalmának vagy jelentős részének kimásolása és így többszörözése vagy újrahasznosítása ellen nyújt védelmet

⁴ Sztj., 7. §

⁵ Szerzői jogi alapfogalmak, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, n.d.

⁶ Sztj., 7. § (3) bekezdés

⁷ Sztj., 84/A. § (5) bekezdés

⁸ A szerzői jogi Szakértői Testület szakvéleményei, Elektronikus szótár védelme gyűjteményes műként, illetve adatbázisként, Ügyszám: SZJSZT-12/10., n.d., 6-8. oldal

⁹ Sztj. 84/A. § (6) bekezdés

az adatbázis előállítójának, ugyanis ezen esetekben a jogosult hozzájárulása szükséges.¹⁰

A vonatkozó európai uniós szabályozás

Az adatbázisok európai uniós védelméről a 96/9/EK irányelv (továbbiakban: adatbázis irányelv) rendelkezik, amelynek hatálya létrehozásuktól függetlenül minden adatbázisra kiterjed. Az irányelv értelmében az adatbázis fogalma alatt olyan önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye értendő, amelynek elemeihez valamely elektronikus eszközzel vagy bármely más módon hozzá lehet férni egyedileg.

Az adatbázis irányelv az adatbázisok jogi védelmét kétféleképpen hivatott biztosítani, amely a korábban ismertetett Sztj.-be is megfelelően átültetésre került:

- klasszikus szerzői jogi védelemben; valamint
- egy csökkentett, a szerzői jogi védelmi szintet el nem érő sui generis oltalomban.

A sui generis jogról az adatbázis irányelv kimondja, hogy az adatbázis előállítójának joga keletkezik annak megakadályozására, hogy a hozzájárulása és engedélye nélkül az adatbázis egész tartalmát vagy jelentős részét kimásolják és/vagy újrahasznosítsák. A védelemben azok az adatbázisok részesülnek, amelyek létrehozója uniós polgár, vagy olyan jogi személy, amelynek létesítő okirat szerinti székhelye, központi ügyvezetése vagy üzleti tevékenységének fő helye az EU-n belül van.

Az adatbázis irányelv alapján a sui generis jogok az alábbiakat foglalják magukban:

- Az adatbázis előállítója az adatbázis tartalmának jogosulatlan kimásolását és/vagy újrahasznosítását megtilthatja, azonban az erre vonatkozó jog az adatbázis elkészítésének napját követő év január elsejétől számított tizenöt év múlva megszűnik.¹¹
- A sui generis jogok átruházhatók, átengedhetők, illetve felhasználási szerződés tárgyát képezhetik, ugyanis gazdasági jogként funkcionálnak.¹²
- Az adatbázis tartalmát a jogszerű felhasználók engedély nélkül is kimásolhatják, valamint újrahasznosíthatják, amennyiben mindez csak az adatbázis jelentéktelen részére vonatkozik. Abban az esetben, amennyiben a felhasználó rosszhiszemű és olyan cselekményt követ el, amely az előállítót indokolatlanul károsítani hivatott, a jogosult felléphet ellene.¹³

¹⁰ Sztj. 84/A. § (1) bekezdés

¹¹ Irányelv, 10. cikk (1) bekezdés

¹² Irányelv, 7. cikk (3) bekezdés

¹³ Irányelv, 7. cikk (5) bekezdés

Kimásolás alatt értendő, amikor az adatbázis tartalmának egészét vagy egy jelentős részét véglegesen vagy ideiglenesen másik hordozóra bármilyen formában és bármilyen eszközzel átveszik. Újrahasznosítás során az adatbázis tartalmának egésze vagy egy jelentős része a nyilvánosság számára hozzáférhetővé válik, amely történhet bármilyen módon, így a mű példányainak terjesztése, bérbeadás, online közvetítés vagy egyéb módon történő közvetítése útján.¹⁴

A sui generis jog alól kivételt képeznek azon esetek az irányelv rendelkezései szerint, amelyek azt hivatottak szolgálni, hogy a jogszerű felhasználók az adatbázis tartalmának jelentős részét kimásolhatják vagy újrahasznosíthatják, amennyiben az nem egy elektronikus adatbázis kapcsán magáncélra; oktatási és tudományos célból a forrás megjelölésével, nem kereskedelmi cél által indokolt mértékben; vagy a közbiztonság, illetve közigazgatási vagy bírósági eljárás érdekében történik.¹⁵

Uniós törekvések

Az adatbázisokkal kapcsolatos uniós irányelv rendelkezései szorosan összefüggenek az Európai Bizottság 2020. február 19-én meghirdetett adatstratégiájával, ugyanis egyik jogalkotási aktusának, a Data Act rendelettervezetnek az elkészítését 2021. novemberre/decemberre ígéri. A jogszabály kapcsán megjelent előzetes hatástanulmányban¹⁶ látható, hogy a Bizottság elkötelezett, hogy az adatok felhasználásából származó hozzáadott értéket igazságosan osszák el a vállalkozások, a fogyasztók és a közjogi szervek között. A rendelettervezettel szeretnék megkönnyíteni az adatokhoz való hozzáférést és azok felhasználását a vállalkozások, valamint az üzleti és a közszféra között is.

A hatástanulmány előirányozza továbbá az adatbázis irányelv felülvizsgálatát, ezen belül is konkrétan a sui generis adatbázisokra vonatkozó szabályozást. A technológiai fejlődés okán szükséges lehet az adatbázis szabályozás revíziója, ugyanakkor fontos, hogy a többszázéves jogfejlődésen keresztülment, a magánautonómia szférájába tartozó szellemi tulajdonjog szabályozás esetében a felülvizsgálat ezen magánjogi korlátok tiszteletben tartásával valósuljon meg. Fontos, hogy a Bizottság mind az adatbázis irányelv értékelésében megjelenő, mind a hatástanulmányból kiolvasható, az adatmegosztást prioritásként kezelő és a magánautonómiával szemben az adathasznosulást előtérbe helyező jogalkotói cél esetében kellő körültekintéssel járjon el, ugyanis kérdéses, hogy egy már implementált irányelv milyen tartalommal kerül felülvizsgálatra annak érdekében, hogy a Data Act a jövőben ne jelentsen akadályt a gép és IoT-generált adatok szabad hozzáférése körében. Az irányelv nem megfelelő revíziója nem csupán a hagyományos, európai közös értéként kezelendő magánjogi paradigmák lebontásával járhat, de kifejezetten ronthatja a gépi úton előállított adatkészletek számát és minőségét, hiszen – kötelező adatmegosztás esetén – az IoT megoldást használó személynek

¹⁴ Irányelv, 7. cikk (2) bekezdés

¹⁵ Irányelv, 9. cikk

¹⁶ Európai Bizottság, Az adatkormányzási rendelet és az adatbázisok jogi védelmére vonatkozó módosított szabályok, n.d.

nem áll érdekében a lehető legtöbb adat kinyerésére és azok folyamatos strukturálására.

Hangsúlyos, hogy nem csupán az előirányzott keretek között kívánatos a sui generis adatbázisokra vonatkozó szabályozás megújítása, hanem – ahogyan azt a Bizottság által kiadott munkaanyag¹⁷ is tartalmazza – szerencsés lenne a PSI¹⁸ irányelvvel való összhangját is megteremteni.

A PSI irányelv előírja a közsférabeli szervezetek rendelkezésére álló adatkészletek főszabály szerint ingyenes és korlátozásoktól mentes hozzáférését. A sui generis adatbázisokra vonatkozó szabályozásra hivatkozva azonban könnyedén meg lehet kerülni a PSI irányelvet, amelyet a közigazgatási szervek előszeretettel meg is tesznek. A PSI irányelv abból a feltevésből indul ki, hogy az európai gazdasági fejlődés érdekében szükséges lenne az egyébként állami, így közpénzből ellátott feladatok során keletkező, a különböző információk alapjogok alapján az állampolgárok elől amúgy sem elzárható adatkészletek megnyitására, ráadásul számos esetben ezek az adatkészletek ún. hasznos melléktermék-adatbázisként (spin-off)¹⁹ jönnek létre. Másik oldalról azonban vitathatatlan, hogy az állami szervezetek az Alapjogi Charta által is nevesített tulajdonhoz való jogukat ugyanúgy biztosítani kell, és egy-egy ilyen adatbázis előállítására komoly pénzügyi befektetéssel és további erőforrás ráfordítással jár.²⁰ Ez az elsősorban absztraktnak tűnő jogvita azonban könnyen előfordulhat, amint egy állampolgár egy közsférabeli szervtől a PSI irányelvre hivatkozva adatkészleteket kíván megszerezni ingyen vagy minimális összegért, és az adott szerv a sui generis jogosultságra hivatkozva vagy megtagadja, vagy a vártnál jóval magasabb összegért lenne hajlandó azt átadni.

A két uniós jogszabály közötti ellentmondás feloldása a jogalkotó feladata lesz, tekintettel arra, hogy a tagállami bíróságok esetjogából kevés példa ismert (két francia esetben a sui generis jogra való hivatkozást a legfelsőbb bíróság megsemmisítette és a PSI irányelveknek adott elsőbbséget²¹) és az Európai Unió Bíróságának sem volt alkalma véleményt nyilvánítani a kérdésben, tekintve, hogy bár egy német ügy felkerült a brüsszeli bírák elé, később azonban azt visszavonták.²² A dilemma feloldása nem lesz egyszerű, hiszen mint látjuk, mindkét irányelvet megalapozó logikának van létjogosultsága, és a Bizottság döntéshozatalát segítő dokumentumokhoz készült

¹⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, Evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases, {SWD(2018) 147 final}, (továbbiakban: Bizottsági Munkaanyag), 42. old.

¹⁸ A közsféra információinak további felhasználásáról szóló 2013/37/EU irányelv, amelyet a közsféra információinak további felhasználásáról szóló 2003/98/EK irányelv módosításáról szóló irányelv módosította. Jelenleg a tagállamok által implementálás alatt van a nyílt hozzáférésű adatokról és a közsféra információinak további felhasználásáról szóló 2019/1024 irányelv.

¹⁹ A spin-off adatbázisokról bővebben: Faludi Gábor-Gyertyánfy Péter-Vékás Gusztáv-Lontai Endre: Szerzői jog és iparjogvédelem, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2020., 197. old.

²⁰ Study in support of the evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases FINAL REPORT, készítette: Directorate-General for Communications Networks; Content and Technology (European Commission), JIIP, Technopolis, TNO, ISBN: 978-92-79-81358-0; DOI: 10.2759/04895, továbbiakban: Adatbázis-irányelv értékelés, 121-122. old, 126. old.

²¹ Bizottsági Munkaanyag, 41. old.

²² Adatbázis-irányelv értékelés, 119. old.

különböző stakeholderek interjúi és felmérések alapján sincs egyhangú vélemény a sui generis jog eltörlése vagy hatályban tartása mellett.²³

IV. A Digitalizációs hírek Európából

Az Európai Bizottság elnökének 2021. évi évértékelő beszéde az Unió helyzetéről

2021. szeptember 15-én tartotta az [Európai Unió helyzetéről szóló éves évértékelő beszédét](#) az Európai Bizottság elnöke, melyben számot vetett az elmúlt év eredményeivel, bemutatta vízióját az EU jövőjéről, és ismertette a következő időszak prioritásait. A beszéd számos ponton foglalkozik a digitális átállás fontosságával is, például kiemelt célként jelenik meg a digitális készségekbe való beruházás és a digitális egységes piac fellendítése, továbbá jelentős fejlesztések várhatók a Bizottság részéről az 5G és a száloptikás infrastruktúra területén. A testület elnöke beszédében hangsúlyozta, hogy a digitális technológia esetében a „most vagy soha” elve érvényesül, ezért kiemelkedően fontos az európai technológiai szuverenitásba való beruházás.

Az évértékelő beszéd az Európai Parlamenttel és Tanáccsal folytatott párbeszéd kezdete, és a Bizottság éves munkaprogramját készíti elő.

Újabb lépés Európa digitális évtizede felé

A Bizottság [határozati javaslatot terjesztett elő](#) az Európai Parlament és a Tanács részére, amelyben konkrét intézkedési tervet és megvalósítási mechanizmust (szakpolitikákat, együttműködést, éves beszámolási közzétezettséget stb.) vázol fel Európa digitális évtizede keretében a 2030-ig megvalósítandó célok elérése érdekében. [Európa digitális átalakulására vonatkozó terveket](#) korábban a „[Digitális iránytű 2030-ig: a digitális évtized megvalósításának európai módja](#)” című [közleményben](#) jelentette meg a Bizottság, ebben jól körülhatárolható módon négy sarkalatos pont (1. digitális készségek, 2. digitális infrastruktúrák, 3. vállalkozások és a 4. közszolgáltatások digitalizációja) köré csoportosítva jelenítette meg a 2030-ig kitűzött célokat. Ezek megvalósítási eszköze a most előterjesztett határozati javaslat.

2021 DigitalHealthEurope Summit

Az EU által finanszírozott DigitalHealthEurope projekt célja az egészségügyi ellátórendszer digitális átalakításának támogatása. A kezdeményezés keretében 2021. szeptember 28-30. között kerül megrendezésre a [“2021 DigitalHealthEurope Summit”](#) elnevezésű online rendezvény, amelynek célja, hogy megvitassák az egészségügyi adatok jövőbeli felhasználását érintő kihívásokat és lehetőségeket, a

²³ Bizottsági Munkaanyag, 42. old. Adatbázis-irányelv értékelés, 120-121. és 124-126. old.

közös európai egészségügyi adattér létrehozását, valamint egyéb, az egészségügyi adatokkal kapcsolatos kérdéseket. A rendezvény programja [itt](#) elérhető.

V. Mit olvassunk? – OECD digitalizációs szakirodalmi ajánló

Robotokkal takarékosabb, könnyebb és egészségesebb az élet (július 29.)

A robottechnológia közelmúltban elért eredményeit, a robotok jelenlegi és a várható felhasználási módjait, ezek gazdasági és társadalmi hatásait, továbbá területet érintő szakpolitikai javaslatokat tartalmaz [az OECD-kiadvány](#). A megfelelő kormányzati döntések (mint például a kutatás és fejlesztés támogatása, a kis- és középvállalkozások hozzásegítése a robottechnológia alkalmazásához, a robotika beépítése a középiskolai tananyagba, az adatmegosztás és az adatokhoz történő nyílt hozzáférés elősegítése stb.) hozzájárulhatnak és irányt szabhatnak a társadalom számára hasznos robotok fejlesztéséhez és szélesebb körű felhasználásához.

Nolan, A. (2021), "Making life richer, easier and healthier: Robots, their future and the roles for public policy", OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 117, OECD Publishing, Paris.

A digitalizáció hatása a termelékenységre: tapasztalatok Hollandiából (szeptember 8.)

Az OECD [egyik legfrissebb kiadványa](#) azt vizsgálja, hogy Hollandiában a digitális technológiák alkalmazása és az immateriális javak milyen befolyással vannak a vállalati termelékenységre. Az elemzés a gyártási és a szolgáltatási szektorhoz tartozó holland vállalatok adataiból nemrég létrehozott speciális adatkészleten alapul, és szoros összefüggést tár fel az adott holland vállalat termelékenységi mutatói, valamint a digitális technológiák alkalmazása, a szoftverberuházások, és a rendelkezésre álló szakértői készségek között. A tanulmány egyben felhívja a figyelmet az ilyen eszközökben rejlő potenciálra a lemaradó vállalkozások felzárkóztatása érdekében.

Borowiecki, M., et al. (2021), "The impact of digitalisation on productivity: Firm-level evidence from the Netherlands", OECD Economics Department Working Papers, No. 1680, OECD Publishing, Paris.

OECD országjelentés az olasz gazdaság helyzetéről (szeptember 6.)

A kétévente megjelenő tanulmányban az OECD az olasz gazdaság aktuális kihívásaival foglalkozik, és ajánlásokat fogalmaz meg az olasz gazdaságpolitika számára. A [2021. évi országjelentés](#) a koronavírus-járvány utáni gazdasági helyreállításra fókuszál. Ez alapján a járvány előtti szintet meghaladó gazdasági és foglalkoztatási mutatók eléréséhez változtatni kell a közkiadások összetételén, és az adókat érintően is módosításokat kell eszközölni. A kívánt eredményekhez számos közigazgatási és jogi szabályozási reformra van szükség; ezek, valamint a saját nemzeti helyreállítási és

Digitális Krónika

rezilienciaépítési terv végrehajtása együtt képesek elősegíteni a zöldebb és digitalizáltabb gazdaság felé történő átmenetet.

OECD (2021), OECD Economic Surveys: Italy 2021, OECD Publishing, Paris.

(Kérjük vegye figyelembe, hogy egyes, az OECD által megjelentetett kiadványok letöltése nem ingyenes!)

HA SZERETNÉ MEGISMERNI A LEGÚJABB TRENDEKET, HALLGASSA ÖN IS AZ MI STÚDIÓ ADÁSAIT

Az MI Stúdió a hazai mesterséges intelligencia ökoszisztéma podcastja, ahol heti rendszerességgel a legfelkészültebb szakértőkkel fejtjük meg az MI rezdüléseit és mutatjuk be a legújabb trendeket. Keresse a fő podcast lelőhelyeken!

[Spotify](#); [Apple Podcasts](#); [YouTube](#)

VÉLEMÉNYÉT, HOZZÁSZÓLÁSÁT, JAVASLATAIT várjuk:
a DJP Observatory Team observatory.team@djnkft.hu címén